

עוצי השרה

מבית מכון - מדרגניתא דרבי מאיר'

להוצאת תורות רבועה"ק לבית דראהביטש - סטרעליסק - סטריא

• פרשת ויגש תשפ"ג • שנה ב' גליון ס"ד •

שרה הנוטה

ורק אחר כך הבטיחו יעקב אבינו ע"ה על המלוכה { שם מ"ט י' } "לא יסור שבט מיהודה ומחוקק מבין רגליו עד כי יבא שילו ולו יקח עמים".

והנראה לבאר כי הנה מצינו מה שאמרו רבותינו ז"ל "מאן מלכי רבנן", ויש לדעת מה מלכות שייך בהם בחכמים, רק הענין הוא כי מלך הוא הרודה את העם תחתיו, וידוע מהמפרשים כי יש חילוק בין מלך ומושל, כי המושל הוא זה שרודה את העם תחתיו בלא רצון העם, והמלך הוא הרודה את העם תחתיו מרצון העם אשר הם המליכוהו עליהם.

והנה האדם הוא עיר קטנה כמו"ש שלמה המלך ע"ה בחכמתו { קהלת ט' י"ד } "עיר קטנה ואנשים בה מעט ובא אליה מלך גדול וסבב אתה ובנה עליה מצודים גדלים", ובמפרשים שם ביארו דהכוונה היא על גוף האדם, וכמו שכתב שם האבן עזרא וז"ל "המפרשים הקדמונים אמרו כי זה על דרך משל, ועיר קטנה גופו של אדם ואנשים בה מעט בעלי כח התולדות משרתי מלך ומלך גדול הוא יצר הרע והאיש המסכן הוא השכל. והנכון שאינו מדבר על דרך משל כי אם כמשמעו, ועניינו על החכם שאין לו לחם והוא בעצמו מה לעני יודע אע"פ שלא תועילנו חכמתו בעולם הזה על דרך הרוב גם יש פעמים שתועיל חכמתו יותר ממלכות. אמר עיר קטנה כנגד וסבב אותה מלך גדול בעם רב ואנשים בה מעט, והיא במקום נמוך שיוכל לבנות עליה מצודים וגבוהים ממנה, והנה אין ספק שתלכד ואין מציל. ומלת מצודים כמו למצד דוד, מצודת ציון, והמ"ם שרש"י, עכ"ל, הנה כאשר האדם שולט על גופו מתוך אתכפיא הרי זה מושל, ולעומת כן כאשר הוא שולט על הגוף מחמת אהבת ד' יתברך הרי הוא נחשב מלך.

ועל כן נאמר "צדיק מושל יראת אלקים" היינו כאשר באה עבודתו בבחי' יראת אלקים ולא מחמת אהבה אזי הוא נחשב רק למושל ולא למלך, אבל העובד את ד' מתוך אהבה השי"ת הוא נקרא מלך, ועל כן רבנן היינו התלמידי חכמים, המה דייקא נקראים בשם 'מלך', כי התורה מביאה את האדם לידי אהבה, וכמבואר בהרמב"ם ז"ל שכתב לגבי אהבה ויראה שהדרך לבוא לידי זה הוא על ידי התבוננות בכמעט ד' וחכמתו, כלשונו {בהל' יסודי התורה פרק ב' הלכה ב'} וז"ל, 'והיאך היא הדרך לאהבהו ויראתו בשעה שיתבונן האדם

בגלות הראשונה ירד לגלות שם 'אנכי', ולעומת כן בגלות אחרונה ירד שם 'אני'

אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך גם עלה. {בראשית מ"ד ד'}

הענין כי אמר הכתוב {ישעיה ס"ג ט'} "בכל צרתם לו צר", ונאמר {שם מ"ג י"ד} "ולמענכם שלחתי בבלה", היינו כי הקדוש ברוך הוא כביכול בכבודו ובעצמו יורד עם ישראל לגלות, וידוע מה שכתבנו בספח"ק כי בגלות מצרים היה הגלות של שם 'אנכי', שזה ירד עם ישראל לגלות, ובגלות הזאת גלות האחרונה הוא גלות של שם 'אני'.

ובחי' שם 'אנכי' הוא שכינה עילאה אשר ירדה למצרים, ועל זה אמר הכתוב "אנכי ארד עמך" היינו שם 'אנכי', ירד עם ישראל מצרימה, "ואנכי אעלך גם עלה" בשם 'אנכי', ובגלות האחרונה של שם 'אני' הוא בחינת שכינה תתאה, והוא שם אדנות.

ועל זה אמר הכתוב {איכה ג' נ"ח} "רבת אדני ריבי נפשי גאלת חיי" רצה לומר מחמת כי רבת ד' ריבי רצה לומר שבלות האחרונה כשיצאו ישראל מאדמתם יצא עמם שם אדנות, ונמצא כי אמות העולם המשעבדים את ישראל הרי הם כביכול מריבים עם שם אדנות, ועל כן מובטחנו כי "גאלת חיי" בחי' 'אנכי אעלך גם עלה'.

{ספח"ק "אהבת ציון" לרביה"ק רבי נפתלי הירץ מסטרעליסק ז"ע}

יהודה ויוסף נקראו בשם 'מלכים' כי עבדו את ד' מלך התורה

ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדני ידבר נא עבדך דבר באוני אדני ואל יחר אפך בעבדך כי כמון כפרעה {בראשית מ"ד י"ח}.

במדרש איתא על הכתוב {תהלים מ"ח ה'} "כי הנה המלכים נועדו עברו יחדיו" אילו יהודה ויוסף, ויש להתבונן בדבר מה שקרא את יהודה ויוסף בשם מלכים, שהרי יוסף לא היה כי אם משנה למלך לחוד, כמו"ש {בראשית מ"א מ'} "אתה תהיה על ביתי ועל פיך ישק כל עמי רק הכסא אגדל ממך", וכן אמר להלן {שם מ"ג} "יורכב אתו במרכבת המשנה אשר לו ויקראו לפניו אבדך ונתן אתו על כל ארץ מצרים" וברש"י, 'במרכבת המשנה, השניה למרכבתו המהלכת אצל שלו', וכן ירדה באותה שעה לא היה מלך ולא משנה למלך כלל,

במעשיו וברואיו הנפלאים הגדולים, ויראה מהם חכמתו שאין לה ערך ולא קץ - מיד הוא אוהב ומשבח ומפאר, ומתאוה תאוה גדולה לידע השם הגדול, כמו שאמר דוד {תהלים מ"ב ג'} צמאה נפשי לאלקים לקל חי', וכאשר הוא מדבר על הדרך לבוא לאהבה לחוד כתב שהוא על ידי ההתבוננות בתורה ומצוותיה כמו שכתב בספר המצוות {עשין ג'} וז"ל 'שנתבונן ונסתכל במצוותיו וציווייו ופעולתיו, כדי שנשיגהו ונתענג בהשגתו תכלית התענוג, וזוהי האהבה המצווה, ולשון ספרי, ולפי שנאמר 'ואהבת את ה' אלוקיך' {דברים ו' ה'} יודע אני כיצד אהב את המקום, תלמוד לומר 'זהו הדברים האלה אשר אנכי מצוץ היום על-לבבך' שמתוך כך אתה מכיר מי שאמר והיה העולם', הנה ביארנו לך, שבהסתכלות תבוא לידי השגה, וימצא לך תענוג ותבוא האהבה בכרח', עכ"ל.

והנה יוסף ויהודה אצל שניהם מצינו אשר היו שולטים על עצמם, אצל יוסף הצדיק במעשה שאשת פוטיפר אשר פיתתה אותו בפיתויים גדולים ואף שהיה נער רך לימים לא הלך אחרי עצתה ועמד בצדקתו, וכן אצל יהודה מצינו ששלט בעצמו במעשה תמר אשר הודה ואמר {בראשית ל"ח כ"ו} "צדקה ממני" שהוא מסירות נפש גדולה, ואין לך לומר שהיה זה שלטון ולא מלוכה, שהרי שניהם היה להם כח התורה, שהרי אצל יוסף מצינו שכל תורתו של יעקב אבינו ע"ה לימד את יוסף בנו, ויתר על כן מצינו שהוא אשר החזיקו בעת גלותו במצרים כמו שאמר המדרש על הכתוב "וירא את העגלות" שסימן מסר להם שאחזו בלימוד הלכות עגלה ערופה בעת שיצא מעם אביו, ומה רצה לומר בזה הסימן דייקא, אלא להורות שהלימוד הזה החזיקו נמצא אשר היה מלך מלך תורתו למלך על גופו ורצונותיו.

וכן אצל יהודה מצינו שהוא היה עמוד התורה כמו שנאמר "ואת יהודה שלח לפניו גושנה" ואמרו רבותינו ז"ל "להכין לו בית תלמוד", א"כ מצינו גם אצל יהודה אשר היה בו כח התורה והוא שעמד לו להורות ברוב, ועל כן נקראים שניהם בשם 'מלכים', כי עבדו את השי"ת מתוך כח התורה שלהם, שהוא כח המלכות בעולם.

{ליקוטי "מאור ישראל" לרבינו מהר"י}

עצת הקטף

חלוצות ומנהגים – שבת [ל"ג]

צא. אחר כך מזמרים הפיוט "ידיד נפש"¹.

1. הפיוט הלזה חיברו המקובל רבי אלעזר בן רבי משה אזכרי ז"ל, בעל מחבר ספר "חרדים", יש אשר ייחסוהו בטעות להמפורסד הנודע רבי יהודה הלוי ז"ל או לרבי ישראל נאג'ארה ז"ל.

אך טעות הוא, והודפס לראשונה בספר "חרדים", בו כותב כי פיוט זה הוא "בקשה על היחוד ועל חשק האהבה", אגב אורחא יש לציין כי שם הוא מביא לבד מפיוט זה, עוד בקשה אחת הפותחת "אומר שירה לפני יוצרי באימה" והוא פיוט נפלא, וכן עוד שני פיוטים אחרים שחיבר, הא' – אודן הכל הדורש לעם דורשיך, והב' – "אורך מתוך ערב עלי שמחת לבי וששונך", בעת האחרונה נתגלה באמריקה כתיב של המחבר לפיוט זה, הפיוט הזה ראשי התיבות שלו הוא שם הוי"ה ברוך הוא, וכולו רמזים וסודות, ובלול ממקראות ומתלמוד ומקבלה גם יחד.

אחד מעיקרי פעילותו הוא יסוד וכינון חבורת "סוכת שלום", שפעלה לעורר את עם ישראל להתקרבות להשי"ת, כפי שהעיד בהקדמה לספרו "ספר חרדים": "והיה היום אמרנו עת לעשות להשם אלהינו יתברך הבטיחנו 'הבא לטהר מסייעין אותך', ואמר 'פתחי לי אחותי רעיתי פתח קטן כשל מחט ואפתח לכם כפתחו של אולם', לכו ונשובה אל ה' בכל עז וגם נשיב רבים מעוון כאשר צונו יתברך. פה צפת עשינו חברה קדושה קראנו שמה סוכת שלום ורבים מתקבצים לשוב בכל לב, וכו' יחרדו לשוב בכל לב מעוון אליו יתברך ולהתחזק במצוותיו לעשותם". למען חבורה קדושה זו תיקן את ספרו הק' 'חרדים' המסדר את כל סדר המצוות לפי איברי הגוף, וכפי הנראה כחלק מפעולותיו לעורר את ישראל תיקן פיוט זה המלא כיסופין וגעגועים להבורא ית'.

הפיוט התקבל בתחילה אצל הספרדים וכן אצל החסידים ההולכים לאור תורת הבעש"ט הק' ז"ע, ומאוחר יותר חדר גם כן למחוזות המתנגדים, הראשון שציטט אותו הוא היעב"ץ בסידורו "בית יעקב", ושם כתב על הפיוט כי הוא "זמר לעורר הנפש לאהבת השם יתברך", בכלליותו נוהגים היום המון האשכנזים לומר פיוט זה בשינוי משמעותי עיקרי בכל חלקי הפיוט, והוא כי לפי נוסח הספרדים הרי שמסיימים כל בית בלשון נקבה "הדרך" "ידידותך" "רצונך" וכו', וכן לכל אורך הפיוט, ולעומת כן אצל האשכנזים המירוהו ללשון זכר.

הענין נובע במחלוקת גדולה ע"פ הקבלה הנוגעת להרבה מקומות, אם אנו פונים להקדוש ברוך הוא כזכר או כנקבה, אף כי אינו גוף ואין לו דמות הגוף ואין לו שום דמיון כלל ולא ישיגוהו משיגי הגוף, אך צורת הקריאה אליו נחלקו בה גדולי המקובלים, ואכמ"ל.

בקטע הראשון יש בו שינוי בנוסח האשכנזים שאומרים "יערב לו ידידותך" ולעומת כן בספר "חרדים" מופיע הנוסח "כי יערב לו ידידותך".

בקטע השני יש בו חילוק גדול ורב, כי בעוד אשר אנו אומרים "והיתה לך שמת עולם", הרי שנוסח החרדים הוא "והיתה לך שפחת עולם", שהוא ענין אחר בתכלית.

בקטע השלישי בתחלתו יש בו שינוי נוסח דק, והוא שאנו אומרים "ותיק יהמו נא רחמך" בעוד כי הנוסח המדויק הוא "ותיק יהמו רחמך".

בהמשך הקטע יש האומרים "לראות מהרה בתפארת עזך" וכן מנהגינו, אמנם יש מן האשכנזים האומרים "לראות בתפארת עזך" וכן הוא הנוסח המקורי.

בבית האחרון של קטע זה יש בו שינוי נוסח גדולה, כי אנו אומרים "אלה חמדה ליבי וחוסה נא ואל תתעלם", ולעומת כן הנוסח המדוקדק במקורות הוא "אנא קלי מחמד ליבי חושה נא ואל תתעלם" [ויש הגורסים "אנא קלי 'חמדת' ליבי" אך במקורו הוא מחמד].

בקטע הרביעי יש בו שינוי קל שאנו אומרים "ופרוש חביבי עלי" בעוד כי במקורו בספר החרדים וכן הוא בכתב יד הנוסח הוא "ופרוש חביב עלי", עוד שינוי נוסף הוא בניקוד "אהוב" שאנו מנקדים אותו הה"א בחולם והיינו פעולה שאנו מבקשים מאתו ית' שיאהב אותנו, אבל לפי המקור של פיוט זה הרי שהנוסח הוא "אהוב" היינו הה"א בקמץ, כלומר תואר של הקב"ה הנקרא אהוב.

הפיוט הלזה אנו רגילין לאומר ג"כ בתפלת שחרית קודם "הודו".

מעט צרי

בלהיל אה יצקה צריק סיאן?

השבוע בפרשה אנו מוצאים את המפגש המרגש בין יעקב אבינו ויוסף בנו אחרי שנים רבות של נתק וגלות, אחי יוסף באים אל יעקב אבינו ע"ה ומבשרים לו בשורה עצומה "ויגידו לו לאמר עוד יוסף חי וכי הוא מושל בכל ארץ מצרים", על זה נאמר "ויפג לבו כי לא האמין להם" מיד אחרי זה נאמר "וירא את העגלות אשר שלח יוסף" ועל זה "ותחי רוח יעקב אביהם" – מה היה כאן מה השתנה ההתחלה והסוף, מדוע יעקב אבינו לא האמין לבניו עד שראה את העגלות.

רש"י הק' שואל את השאלה ומתרחץ – "סימן מסר להם במה היה עוסק כשפירש ממנו, בפרשת עגלה ערופה".

עדיין צריך להסתכל על העומק של הדברים, האם בהתחלה יעקב אבינו חשב שבניו משקרים אותו? הוא היה צריך סימנים בשביל לראות שזה אמיתי?

נקדים רעיון חזק ועוצמתי שאומר הרה"ק בעל ה"דברי ישראל" ממודו"ץ זי"ע בשבוע שעבר על הפסוק {בראשית מ"ב ח'} "ויכר יוסף את אחיו והם לא הכירוהו" – אומר כך, אחי יוסף מאז ומעולם היו רועי צאן, הרעיון הפנימי של רועי צאן הוא, אנשים שעבדו את ד' בהתבודדות מהעולם, נטשו את כל חיי המעשה והסתגרו בעולם הרוחני שלהם, הרחק מבני אדם במקומות מרעה הצאן, שם לא היה להם שום ענין חומרי שהפריד אותם מהשי"ת.

לעומת זאת יוסף הצדיק "הוא המשביר לכל עם הארץ", וכמו שתירגם יונתן בן עוזיאל הרי שיוסף עסק בפועל במכירת המזון לכל העם, הוא עסק כל היום עם בני אדם באופן הכי מחובר לחיי המעשה, ועם כל זה הוא ידע להיות יהודי ולהישאר הבן של יעקב אבינו בתוך חיי החומר, לא לברוח מחיי המעשה אלא לחיות איתו את השי"ת.

את הדרך הזאת אחי יוסף לא הכירו הם לא ידעו שאפשר וזו הדרך הנכונה לעבוד את השי"ת, וזה מה שנאמר "ויכר יוסף את אחיו" כי הוא הכיר את דרכם מאז ומעולם, אבל "והם לא הכירוהו" כי לא ידעו שיש אפשרות ככה לעבוד את השי"ת בתוך חיי המעשה – אבל זהו הדרך הנכונה ככה גדל יוסף להיות "יוסף הצדיק" בכיר האחים – והדברים נפלאים.

להיות יהודי בתוך חיי המעשה

יעקב אבינו ברגע הראשון ששמע על יוסף הצדיק, הוא בוודאי ובוודאי האמין שהוא חי, הוא לא חשב ולו לרגע קט שבניו משקרים אותו, אבל הוא לא התלהב בכלל, הוא לא ידע מה המצב הרוחני שלו? האם הוא יכול ברום תפקידו להמשיך ולהיות יהודי מחובר להשי"ת.

הוא רצה לדעת איך הוא שמר על עצמו מבחינה רוחנית, הרי הוא נכנס לנעלים גדולות של עולם החומרי, עד כמה הוא הצליח לשמור על התפקיד העיקרי שלו בעולם 'להיות יהודי כשר' רק כאשר הוא ראה את העגלות – עגלה ערופה, "ותחי רוח יעקב אביהם" – יעקב אבינו רואה שיוסף יודע לרדת לחיי המעשה לחיות את זה כמו יהודי, עכשיו הוא נרגע!

היסוד הגדול בחינוך בדור הזה, הוא לא לברוח מחיי המעשה, אלא לדעת לחיות כיהודי בתוכו, התפקיד הכי חשוב של ההורים זה להחזיר את היהדות בצורה אמיתית, בצורה כל כך בהירה וברורה, חזקה ויסודית, שכשהילד יצא לחיי המעשה הוא לא יפול, אם כל החיים הוא יצטרך לברוח מחיי המעשה, זה מורה על כשלון מסוים, בוודאי שלא צריך ואסור להיכנס לנסיון, אבל חיי המעשה, זה החיים שבסוף כל אחד חי אותו, וככה היה מאז ומעולם, כמו שנאמר "יצא אדם לפועלו ולעבודתו עדי ערב" הוא חייב שיהיה לו כלים נכונים להתמודד עם המצב הזה, אי אפשר בסוף לברוח מזה, צריך להיות מוכנים נכון לזה, להגיע אליו בנויים טוב, כשאדם ברור בדרך שלו, כשהוא חזק באמונה שלו, הוא יודע מה הוא רוצה מעצמו, והוא יודע מה השי"ת רוצה ממנו, אז הוא יודע לחיות כיהודי בתוך חיי המעשה.

עשה לך שרה

מדוע נוהגים 'ניטל' ב' ימים? האם נוהגים ניטל בארץ ישראל?

ביום חמישי הבעל"ט יחול למנוח אמות העולם ה-5 לינאר, בו נהגו רבותינו ז"ל מנהג 'ניטל', לבד מהלילה שבין ה-25 ל-26 לדצמבר שבו נהגו 'ניטל' קצר שהוא מהשקיעה ועד חצות הלילה, הרי שב'ניטל' זה השני נהגו אותו מחצות היום ועד חצות הלילה, והמנהג בו שאין עוסקים בתורה באותו העת.

הנהגה עיקר שמו ומחורתו של זה היום, הוא בהיותו יום לידתו של ישו הנוצרי המכונה 'אותו האיש', ומקור שמו הקדום ביותר מופיע בהגות מיימניו למהר"מ מרוטנבורג {הל' עבודה זרה פ"ט ה"א} דתבב בשם ר"ש הק' וד"ל "ופירש רבינו שמואל בשם רבינו שלמה זקנו דמן הדין אינו אסור אלא ביום האיד שעושי בשביל ישו הנוצרי, כגון ניטל וקניה, אבל שאר איד שלהן אין תופשין בו ממשות" וכו', עכ"ל, ויש לציין כי ברוב הדפוסים נשמט המאמר ע"י הצנזורה, וכן הוזכר ברמ"א {י"ד ס' קמ"ח} וקראה בשם 'ניטל', וגם הוא הושמט ע"י הצנזורה ברוב הדפוסים.

שם זה 'ניטל' בלשון רומית הוא 'לידה', והיינו על פי מה שהאומות קוראים זמן זה 'חג המולד' כי הוא עת הולדת ישו הנוצרי [יש הטוענים ששם זה הוא מלשון שבאותו היום ניטל מן העולם ישו הנוצרי, אך אין מקור לזה שהיה באותה העת, לעומת יום לידתו אשר מקורות רבים לכך שהיה ביום זה].

ההפרש שבין שני תאריכים אילו, נובע מהחילוק בין הכנסיות המזרחיות למערביות, כי בעוד אנו בני ישראל חוגגין הימים טובים וכל מהלך השנה על פי הירח, הרי שאומות העולם נוהגים לפי השמש, ומשום כך משתנים הזמנים מהקץ לחורף ביותר [גם בלוח היהודי יש השתנות קטנה שמשום כך מוסיפין מידי כמה שנים את חודש העיבור], וכתוצאה מזה נוצרו את הנוצרים שני לוחות א' הוא הלוח היוליאני אשר הוקבע על ידי יוליוס קיסר, והוא הלוח הקדום, ולעומתו ישנו את הלוח הגרגוריאני שנוצר ע"י האיפיוס גרגוריוס ע"מ לתקן שיבושי זמנים בלוח הקדום, ומחמת כך יש הפרש זמנים בין אותם שנהגו כהלוח הישן, להכנסיות שהחלו להנהיג את הלוח החדש [כיום רוב ככל האומות משתמשות בלוח הגרגוריאני ועל כן הם נוהגים את חגם ב-5 לינאר].

לגבי המנהגים באותו היום, הרי שהזכירו הקדמונים אסור משא ומתן עמהם, וכן בספר המנהגים לרבי יצחק אייזק שטיינר ז"ל הזכיר מנהג חדש שהיו נוהגים באותו היום בעת אמירת "עלינו לשבח" לומר בקול רם מפני שאומרים בו "שהם משתחרים להבל וריק".

הגאון רבי יאיר חיים בכרך ז"ל בספרו "מקור חיים" {ס' קנ"ה ס"ג א'} הינו הראשון המציין מנהג זה שלא לעסוק בתורה ביום זה.

בעל ה"קרבן נתנאל" מסביר טעם הדבר מה שנהגו שלא ללמוד ביום זה, מפני אבילות על לידתו של ישו הנוצרי באותו היום, וכעין אבילות של תשעה באב [אגב אורחא נראה מזה ראייה שמקור ענינו של יום זה הוא מפני יום לידתו ולא יום מיתתו כנ"ל, כי אם כן היה לנו לשמוח באותו היום].

אך החתם סופר {הובא באגרות סופרים ס' ב'} תמה עליו שא"כ מה החילוק בין קודם חצות לאחר חצות, וכן הקשה דהרי גם בתשעה באב יש דברים המותרים ללמוד בהם כגון דברי צער, וא"כ אמאי אין לומדים זה ביום הניטל, על כן סובר החתם סופר שטעמו הוא לאידך גיסא שקבעו שלא ללמוד על מנת שהתלמידי חכמים ילכו לישון באותו העת ויקימו בחצות הלילה עת אשר הנוצרים קמים למסיבותיהם והת"ח ילמדו כנגדם תורה על מנת לבטל את תומאתם והסטרוא אחראי בכח התורה.

בספר טעמי המנהגים ומקורי הדינים, הביא טעם המייחסו לספר ליקוטי הפרדס לר"ש ז"ל, שהטעם היה מחמת פחד לצאת ולהסתובב ברחובות העיר מפני הצקות הנוכרים.

והנה באמת יש האומרים שהכל תלוי כל מדינה עם מנהגיה והליכותיה כי במדינות שנהגו לעשות חגם ביום 25 לדצמבר נהגו היהודים שלא ללמוד ביום זה, ובאותם המקומות שנהגו חגם ביום 5 לינאר נהגו היהודים ניטל ביום זה, אך מנהג רבותינו ז"ל לערוך את שני הימים, ואף שאין מקו שנהגו את שניהם.

ונראה כי במקומותיהם היו נוהגים הניטל ביום 5 לינאר, וכן ידוע כי כך נהגו בארצות רבותינו ז"ל, אך מחמת כי על פי האמת היה יום לידתו לפי הלוח היוליאני שהוא הקדום ביום 25 לדצמבר, ובעצם

הוא היום אבילות האמיתי, על כן נהגו אבילות גם ביום לידתו וגם ביום שחגו הנוצרי את לידתו.

ומה שכתב החתם סופר נגד טעם הקרבן נתנאל, כי מה חילוק יש בין קודם חצות לאחר חצות, נראה כי לא קשה, כי באמת עיקר האבילות נהגו היהודים בעת אשר הנוצרים חגגו, ועיקר חגותיהם היה בעת הזו ועל כן רק באותו העת נהגו אבילות שאין לומדים בו.

ומה שהקשה עוד מדוע אין לומדים דברים המותרים באבילות, באמת אפשר שמותר לפי טעם זה ללמוד ענינים אילו, רק שלא הוסדרו הלכות מיוחדות למנהג זה, ועל כן לא נאמר זה בפירוש.

הנה יש שנהגו בא"י שלא לנהוג ניטל מחמת קדושת א"י, או מחמת שאין בו כל כך חגיגת הנוצרים, וכן יש הנוהגים שאם חל להיות בשב"ק אין נוהגים ניטל מחמת קדושת השבת, אך רבותינו ז"ל נהגו הניטל גם בארץ ישראל וגם אם חל להיות בשב"ק.

ויש שרצו להביא ראייה ממנהג הספרדים שלא נהגו כן מעולם במנהגי הניטל שלא ללמוד תורה בזה היום, מחמת שלא היו יושבים בין הנוצרים, ועל כן בני א"י שאינם יודעים בין הנוצרים ג"כ אין להם לנהוג הניטל.

אך באמת אין לדמות כלל כי אדרבה עדות הספרדים לא נהגו כן מעולם מחמת שלא היו מצויים בין הנוצרים ולא ידעו מחגותיהם כלל, ואפשר שאילו היו יודעים מחגותיהם אילו היו ג"כ קובעים יום זה לאבילות, משא"כ אותם בני אשכנז שנהגו כן אין אפשר להם לבטל מחמת טעם זה או אחר, כי נהגו כן על פי גדולי הדורות, וא"א לבטלו.

ומנהג זה נהגו אצל רוב ככל בני אשכנז מקדמא דנא, היינו בין החסידים ובין המתנגדים בלא שום חילוק, ע"כ בוודאי א"א לבוא ולבטלו מחמת סברא זו, כי אף אם נדע שבני א"י מקדמא דנא לא נהגו כן, הרי שנתה שבאו אותם שנוהגים כן [ולא קיבלו על עצמם מנהגי א"י בכל שאר עניניהם] מדוע קיבלו על עצמם מנהג זה לנהוג כמנהג בני א"י? !.

שרפי קודש

הגה"ק רבי שלמה אייגר זצוק"ל – י"ב טבת ה'תרי"ב

הוריו – אביו הגה"ק רבי עקיבא אייגר זצוק"ל, ואמו מרת גליקל בת הנגיד רבי יצחק מרגליות מליסא ז"ל. **לידתו** – נולד בשנת ה'תקמ"ז בליסא שבפולין.

נוו"ב – בשנת ה'תקס"ה נישא למרת רבקה גולדה ע"ה בת רבי ישראל הירשזון זצ"ל מווארשה. **רבנותו** – למד תורתו בשיבתו של אביו הגדול שם נחשב לעילוי מופלג.

פעילותו – מתחילה לא הפץ לישוא על כתפיו את משא העם ולהתמנות לרבנוץ, אך בשנת ה'תקצ"א נתמנה לעמוד בראש הועד היהודי שהשתתף במרד הפולני נגד השלטון הרוסי, שם איבד במהלך המרד את כל רכושו ובא כמעט עד חרפת רעב, ועל מנת לכלכל את בני ביתו קיבל על עצמו את רבנות העיר קאליש. לאחר הסתלקות אביו בשנת ה'תקצ"ח רצו למנותו כממלא מקום אביו בעיר פוזנן, אך מחמת התנגדות המשכילים התעכב הדבר ב' שנים, וכך משנת ה'ת"ר החל מכהן ברבנות פוזנן, אך לאחר כמה שנים הותש מהמלחמות בעירו וחזר לרבנות קאליש, נחשב כממשיך דרכו של אביו, ונודע בעצם גאונותו וחרפותו.

תורתו – ספריו הם גליון מהרש"א על הש"ס ועל שו"ע, שו"ת ר"ש אייגר, וכן ספר העיקרים.

זרעו – בנו ר' ישראל אייגר מווארשה זצ"ל, בנו הרה"ק רבי יהודה לייב אייגר ז"ע, אשר נסחף לחסידות וכיהן כהאדמו"ר הראשון מלובלין, בנו ר' יצחק שרגא פייבל מווארשה זצ"ל, בנו רבי יוסף אייגר מקוזמיר זצ"ל, חתנו רבי יהושע העשיל רוקח מפנינסק זצ"ל, חתנו רבי מנחם מווארשה זצ"ל, חתנו הרב ד"ר הירשפעלד זצ"ל בגליוויץ. **הסתלקותו** – נסתלק לישיבה של מעלה ביום י"א טבת ה'תרי"ב ונטמן בבית"ח העתיק בפוזנן לצד אביו.

סיפר ר' שמחה שלמה לויין זצ"ל בנו הצעיר של ר' אריה לויין, שבאחד מביקוריו של אביו בביתו של הגאון ר' איסר זלמן מלצר זצ"ל לבילי שבת, סיפר רבי אריה על ישישה מופלגת כבת מאה ועשרים שנה אשר גרה בקומה הראשונה באותו בנין שבו הוא מתגורר. המנורה שבביתיה כבתה ובמצבה הינה מפחדת פחד נורא מפני החושך הכבד השורר בחודש טבת, ושאל רבי אריה את ר' איסר זלמן אם מותר להוריד בשבת את מנורת הנפט שלו לדירתה של אותה ישישה, שכן יתכן שהדבר אצלה הינו בגדר של פקוח נפש, לשאלתו השיב רבנו שאכן יש להוריד בשבת את מנורת הנפט. לשמע התשובה שקבל, מיהר רבי אריה לויין לביתו, ומשהגיע התברר לו שחתנו רבי אהרון יעקובוביץ תלמיד חכם מופלג וצדיק כבר הוריד בעצמו את המנורה דקות ספורות קודם לכן. לפתע הופיע רבי יצחק אפשטיין תלמידו וכן ביתו המסור של ר' איסר זלמן לתמהונם הגדול של רבי אריה ובני ביתו, לשאלתם האם ארע משהו, השיב רבי יצחק שדקות ספורות לאחר שיצא רבי אריה מביתו של ר' איסר זלמן, החל ראש הישיבה לחשוש שמא רבי אריה לא ירצה להוריד בעצמו את מנורת הנפט מפני חשש לחילול שבת והוא יעיר לצורך זה משנתו את בנו הקטן בן העשר, הילד שיקום מן השינה עלול להתקרר בצאתו מן המטה החמה אל מחוץ לבית בחורף הירושלמי הקר, וכן הוא עלול להפיל חלילה את המנורה מידי בעת רדתו מן המדרגות שכן קורי השינה עדיין יהיו על עיניו, ולכן בקשו ר' איסר זלמן שימחר לביתו של רבי אריה ויוריד בעצמו את מנורת הנפט או שאדם מבווגר אחר יוריד את המנורה, והוסיף רבי שמחה שלמה לויין שישישה זו היתה בשעתו אומנת לילדיו של רבי שלמה אייגר, הודות לטפולה המסור בילדיו ברחן אותה רבה של פוזנן באריכות ימים וברכתו זו אכן התקיימה. לפי חשבוננו של רבי אריה לויין בהתאם לאנשים אותם זכרה והכירה, אפשר היה לומר בודאות שהיתה בת מאה ושש עשרה וכך הורה רבי אריה לכתוב על גבי מצבתה, שעד לימים ספורים לפני פטירתה היתה הולכת בעצמה ודואגת לכל צרכיה, בזכות ברכתו של ר' שלמה אייגר.

רבינו מהר"י מנחה על צאצאיו

קטפי גנוזות

חקרי המכון – המושך תולדות התנוו של רביה"ק רבי יואל משה מיאברוב זי"ע

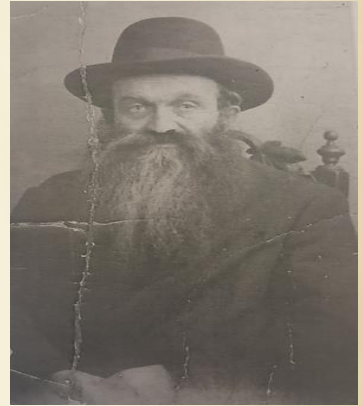
כחמשך לשבוע שעש"ט במדור השבועי נביא כמה גילויים חדשים מתולדות בתו הנוספת של רביה"ק רבי יואל משה מיאברוב זי"ע.

בתו הרביעית של רביה"ק מיאברוב זי"ע היתה מרת שרה הינדא ע"ה, אשר נישאה לרבי עזריאל זושא הלוי קארנריך זצ"ל, הוא היה בן של רבי קלמן הלוי קארנריך זצ"ל, ואמו מרת יוטא טילא ע"ה מהעיר דוקלא, ואחיו של הגאון רבי לייבוש קארנריך זצ"ל אב"ד לינסק.

כלל זכה רביה"ק זי"ע אשר כל תולדותיו היו כיוצא בו, גדולים בתורה וקדושים, בן קרוש אשר מילא מקומו בהנהגת העדה, ה"ה רביה"ק רבי נפתלי הירץ מסטרעליסק זי"ע בעל "אהבת ציון" ו"חקר הלכה", אשר ישב על כסא שופט צדק בעיר תהילה סטרעליסק ושימש כמרא דאתרא ומנהיג עדת חסידיו שם, וחתנו הגה"ק רבי דוד מנחם מאניש באב"ד זצ"ל אב"ד טארניפאול בעל ה"חבצלת השרון", ושלושת חתניו הנוספים אשר לא כיהנו בקהילות ישראל, אך היו מופלגים בתורה וחסידות.

מצבת רבי אהרן פרידמאן זצ"ל

הגאון רבי אהרן פרידמאן זצ"ל רב יאסטרייכר שול

הרה"ק רבי אלעזר מרישא זי"ע אשר חיבר את הספה"ק "משנה למלך" על התורה, אמר כי אף לא אחד מבין את ספרו כמו רבי אהרן.

להם נולדה בתו מרת מלכה ע"ה אשר נישאה לרבי אהרן פרידמאן זצ"ל מגארליץ, נשם משפחתו המקורי היה ביטערספעלד, כשם אביו ר' נפתלי צבי ביטערספעלד זצ"ל, ושינה את שמו לפרידמאן כשם משפחת בית אמו מחמת בעיות בצבא].

נר"ג לבעל ה"בית שמואל" על אבן העזר ולהגאון רבי יעקב מליסקא זצ"ל, לאחר כמה שנים בעיר גארליץ תקע אהלו בעיר קראס, עוד בצעירותו נתבקש על ידי ראשי הקהל בעיר דוקלא לכהן כדיין ומורה צדק אך סירב בכל תוקף לקבל על עצמו משרה רמה זו מפני שהיה מיראי ההוראה שלא יכשל ח"ו בדבר הלכה, היה תלמידו של הרה"ק רבי יחזקאל משינאווא זי"ע ושל בנו הרה"ק משישענוב זי"ע.

מעודו נודע בעוצם עבודתו המופלגת עד כי נתנו לגמרי מלעלות על יצועו, עד כדי כך כי בערוב ימיו עת אשר הדבר היה קשה עליו ביותר נאלץ לערוך התרת נדרים על מנת להתיר לו לעלות לשכב על גבי מיטה, מפולין נסע לאנגליה, שם התיישב בהחלטה בעיר מאנטשאסטר, ונתמנה כרב 'אסטרייכר שול', בסוף ימיו עבר ללונדון שם נתיישב בשכונת סטמפורד היל, ונסתלק ביום כ"ה אייר ה'תרצ"ה ונטמן בבית"ח שם, בשנת ה'תש"פ יצא לאור קונטרס "זכרון אהרן" מתולדותיו וליקוטי חידושי.

בת נוספת נולדה למרת שרה הינדא ע"ה בת רביה"ק מיאברוב זי"ע, היא דינה ע"ה, אשר לא נודעו פרטים אודותיה.

תאריך פטירתה של מרת שרה הינדא ע"ה בת רביה"ק זי"ע הוא ביום ט"ו אדר – שושן פורים.

מצבת מרת מלכה פרידמן ע"ה על גביה נכתב יחוסה נכדת רביה"ק זי"ע

לגבי מרת שיינדל ע"ה בת רביה"ק זי"ע – אשר פירסמו בשבוע העבר את ציון מצבתה כפי שנמצא בעיר לובאטשוב, קיבלנו כמה תגובות אך עדיין לע"ע לא נתברר מאומה אודותיה,

אך זאת יש לציין כי בעיר לובאטשוב דרו רבים מבני משפחת רבותינו ז"ל, בהיות ורבה של העיר היה הגאון האדיר רבי יעקב סג"ל לנדא זצ"ל, [אחיו של הגאון רבי נפתלי הירץ סג"ל לנדא זצ"ל אב"ד זוואליק, זקנים של רבותינו ז"ל], ורבים מצאצאיו דרו בעיר.

שהשמחה במעונם

נשגור בזאת ברכת מזלא טבא וגדיא יאה ליידידינו היקרים

הרה"ח ר' ישי צבי ברנט שליט"א ולחתנו הרה"ח ר' חיים אברהם רובינפיין שליט"א לשמחת הפדיון הבן לנכד / הבן ישראל מאיר מתתיהו שיחי' למז"ט ***

הרה"ח ר' נתן זאנטאג שליט"א – ניו יארק לנישואי הבת בשעטו"מ ולמז"ט

כה יתן ד' וכה יוסף שפע רב ממעון הכרבות ואך טוב וחם ירדפוכם כל הימים

יום תנחומים

לידידינו הנכבד הרב יהודה דייב שיחי' על פטירת חמותו האשה החשובה והנכבדה מרת מרים ע"ה – צרפת

המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים ולא תוסיפו לדאבה עוד, ובנחת ציון תנחמו, ושמחת עולם על ראשיכם

הפצת הגליון נודבה ע"י הגב' הנכבדה

מרת ויאולט סוסטיאל תחי' לזכות בנה אדיר בן ויאולט שיחי' וזו' אסתר בת אלכסנדרה תחי' לזש"ק במהרה ובניקל

הפצת הגליון נודבה ע"י ידידינו

הרה"ח ר' יצחק אויש שליט"א - צפת להצלחה בכל הענינים

הפצת הגליון נודבה ע"י ידידינו

הרה"ח ר' חיים לאווי שליט"א לע"ג אביו הר"ר שמחה בן הר"ר שמעון ז"ל נלב"ע כ' תשרי האי שתא

הפצת הגליון נודבה ע"י ידידינו

הרה"ח ר' יהושע העשיל כהן שליט"א להצלחה בכל הענינים

השתדלו וחרבו תחינה

נא לחרבות בתפלה ותחנונים לבריאות איתנה ושלימה להרבנית הצדקנית מרת ביילא רחל בת שפרה ממודו"ץ תל"ט"א בתושה"י

יו"ל ע"י מכון "מרגניא דרבי מאיר" דראהביטש רח' יעבץ 2 בני ברק לתרומות – הארות והערות – והצטרפות לרשימת התפוצה נא לפנות לדוא"ל

mdm1038@gmail.com

ניתן להשאיר עכונים עם יום ג' בערב